

*Муляр І. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В МОВІ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ФО З НАЗВАМИ МЕБЛІВ)

Анотація. У статті розглянуто фразеологічні одиниці, репрезентовані творами художньої літератури, в яких є назви меблів житлового приміщення. Описано загальнономовні та авторські фразеологічні одиниці з меблевим лексичним компонентом, які не засвідчені академічними фразеологічними словниками.

Актуальність пропонованої роботи зумовлена відсутністю лінгвостилістичних праць, які окреслюють особливості функціонування такої тематичної групи побутової лексики, як назви меблів житлового приміщення, у складі українських фразеологізмів. Мета дослідження – з'ясувати роль меблевих назв у фразеологізмах, які наявні в текстах художніх творів українських письменників. Для реалізації мети визначено такі завдання: з'ясувати семантику меблевих назв у складі стійких лексичних сполук, з'ясувати стилістичну роль аналізованих фразеологізмів у художніх творах. Предметом дослідження є зображальні можливості назв меблів як складників фразеологізмів у художніх текстах.

Проілюстровано зображальні можливості меблевої лексики, які залежать від задуму автора та особливостей сприймання твору. Встановлено, що різні за семантикою фразеологічні сполуки містять назви звичайних простих предметів меблів, які були невід'ємною частиною будь-якого хатнього інтер'єру і якими людина послугоувалася щодня, тому як складники стійких лексичних сполук вони стали найпродуктивнішими в художніх творах. Такий підхід до з'ясування семантики фразеологічних одиниць перебуває в руслі сучасних досліджень фразеологічного матеріалу в його функційно-мовному вживанні, впроваджуючи методи опису лексичної й фразеологічної семантики в їх взаємодії.

Навколо назв меблів ґрунтується багато фразеологізмів, серед яких можна виокремити загальнослов'янські фразеологізми, творцем яких є український народ. Меблеві назви в художніх творах у складі фразеологічних сполук відіграють важливу роль у відтворенні психологічного стану та настрою персонажів, допомагають увиразнити та відтворити взаємодію між людьми, змалювати етикет, традиції, обряди, зобразити гостинність, процес праці.

Ключові слова: меблева лексика, фразеологія, художній твір, стійкі лексичні сполуки, етносимволи.

Постановка проблеми. Фразеологія посідає важливе місце серед образних мовних засобів. Фразеологічні одиниці вживаються як в авторському тексті, так і в мовленні персонажів. Даючи загальну оцінку стилістичним властивостям фразеологізмів, мовознавці зазначають, що стилістичне забарвлення ФО «найчастіше пов'язане з їх експресивністю, емоційністю та оцінністю» [1, с. 124].

Розглядаючи ФО в мові художньої літератури, можна виявити такі, що не зафіксовані загальнономовними словниками.

Серед них виокремлюємо стійкі сполуки, у складі яких є назви меблів, які репрезентують побут, традиції українців, а в ширшому розумінні постають маркерами української етнокультури.

Дослідження накопиченого етнокультурного досвіду, що відбивається в мовній картині світу, є однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики. Мовна система здатна кодувати та відбивати уявлення про навколишній світ. Найпотужнішими носіями інформації, в яких висвітлено картини матеріальної та духовної культури українців, постають фразеологізми. Предмети побуту, згадані у фразеологізмах, набувають символічного змісту щодо узвичаєного застосування в різних життєвих ситуаціях, допомагають глибше пізнати різні сфери людського буття. Відтворюючи етносимволіку багатьох найактуальніших реалій життя, назви меблів у фразеологізмах мають не лише лінгвістичний, а й концептуальний характер.

Аналіз сучасних лінгвістичних праць із фразеології свідчить про поглиблений інтерес науковців до стійких лексичних сполук, які функціонують у художніх творах. Зокрема, фразеологія художніх творів була об'єктом наукового вивчення в багатьох працях українських лінгвістів, серед яких: С. Александрова [2], М. Богдан [3], Г. Звягіна [4], О. Клещова [5], М. Колоїд [6], С. Криворучко [7], Л. Лонська [8], Л. Науменко [9], М. Яким, О. Пілько [10], Н. Янчук [11] та ін. Однак окремого дослідження, присвяченого з'ясуванню способів актуалізації та народно-розмовній трансформації традиційних фразеологізмів із меблевими назвами в художніх творах, немає.

Деякі назви меблів як базовий концепт української етнокультури розглянуто в праці В.Д. Ужченка, Д.В. Ужченка [12], як знаковий символ української етнокультури окремі предмети (назви) меблів проаналізовано в дослідженні В. Жайворонка [13]. Особливості функціонування меблевих назв у творах художньої літератури як маркерів української культури, побуту, традицій ми розглянули в окремій статті [14, с. 142–151], але названа група слів не була об'єктом аналізу в складі стійких фразеологічних сполук, які функціонують у художніх творах, чим і зумовлена актуальність пропонованої роботи.

Мета статті – з'ясувати роль меблевих назв у фразеологізмах, які наявні в текстах художніх творів українських письменників. Для реалізації мети визначено такі завдання: з'ясувати семантику меблевих назв у складі стійких лексичних сполук, визначити стилістичну роль аналізованих фразеологізмів у художніх творах, виокремити назви меблів, які стали найуживанішими у фразеологізмах.

Об'єктом дослідження стала мова поетичних і прозових творів письменників-класиків та сучасних авторів, серед них: Т. Шевченко, Панас Мирний, О. Кобилянська, Ю. Яновський, Б. Лепкий, М. Стельмах, О. Гончар, П. Загребельний, В. Симо-

ненко, Ліна Костенко, О. Корнійчук, Д. Білоус, Ю. Збанацький, Ф. Бурлака, Р. Іванічук, А. Косматенко, І. Манжура, І. Микитенко, С. Олійник, М. Семенко, В. Сологуб, С. Чорнобривець та ін.

Предметом дослідження є зображальні можливості назв меблів як складників фразеологізмів у художніх текстах.

Досліджений матеріал згруповано відповідно до стрижневого слова – назви меблів – у складі фразеологізмів. Порядок опису ФО залежить від частотності вживання меблевої лексеми в аналізованих сполуках.

Виклад основного матеріалу. Мовотворчість письменників завжди викликає інтерес мовознавців, оскільки художні твори виразно відбивають мовленнєвий простір повсякденного перебування людини, частиною якого є меблева лексика. Назви меблів у художніх творах різних періодів уможливають акцент на текстотвірному характері досліджуваних лексем сільського й міського побуту, фіксованих не лише спеціальними лексикографічними джерелами, а й широко використовуваних у мові тогочасної художньої літератури. Також зміщення уваги на художні твори дає змогу увиразнити уявлення про тогочасний український побут, інтер'єр, особливості мовлення персонажів, дізнатись про народні звичаї, традиції, духовні і моральні цінності, етнокультурні явища. У розглянутих художніх творах постають фразеологізми розмовно-побутового характеру, їх вирізняє багата семантика, яскраве експресивно-стилістичне забарвлення.

Використання меблевої лексики у фразеологічних сполуках залежить від екстралінгвальних чинників, зокрема від умов соціально-економічного розвитку, особливостей світогляду, творчої манери та задуму автора.

Аналіз фразеологізмів із меблевим лексичним компонентом засвідчив, що найуживанішими назвами меблів в їхньому складі є *лава*, *стіл*, *коліска*, *ложе*, *стілець*, *скриня*, *шухляда*, *полиця*. Використані в художніх творах, вони свідчать про традиційну організацію інтер'єру звичайного сільського помешкання. Втрачаючи в таких сполуках пряме значення і набуваючи нової семантики, назви меблів значно увиразнюють художнє мовлення. У складі фразеологізмів назви меблів зазнають метафоризації та модифікації, створюючи образні характеристики, письменники змальовують особливості народного буття. Так, компоненти *скриня* та *полиця* образно позначають певний рівень заможності, можуть набувати символічного значення достатку, добробуту.

ФО зі словом *лава*. Згадані предмети меблів, якими людина послуговується щодня, у стійких лексичних сполуках мають вагоме значення для створення певної асоціації. Наприклад, *лава* – звичайний предмет сільської хати, на лаві сідали до столу, інколи спали, а також клали небіжчиків перед останньою дорогою; коли гість заходив у хату, його запрошували сідати на лаві до столу як вияв особливого пошанування [13, с. 326]. Предмет меблів *лава* в поемі Т. Шевченка «Гайдамаки» в сполучі *кинуть під лаву* набуває значення «викинути що-небудь як непотрібне, забути» [20, с. 362]. Напр.: *А що ж на вас вони скажуть? Знаю вашу славу! Поглузують, покепкують Та й кинуть під лаву* [21, с. 36]. Так само пояснює слово *лава* як предмет української етнокультури дослідник В. Жайворонко: *лава* – об'єкт метафоричних переосмислень «закинути, зневажити, знехтувати» (бо всякий непотріб кидали зазвичай під лаву) [13, с. 326].

Іншого значення лексема *лава* набуває в сполучі *на лаві лежати* – «померти, бути покійним» [15, с. 408]. Наприклад, у повісті О. Кобилянської:

– *Скоріше буду на лаві лежати! Ти заженеш мене в сиру землю...! Та й з тим луснула мене в лице...* [22, с. 218]. У цьому зразку *лава* актуалізує асоціацію «померти» (від звичаю класти небіжчиків на лаві).

Варіанти з дещо трансформованою структурою цього фразеологізму в інших контекстах художніх творів зберігають таку саму семантику: *як (коли) покладуть на лаву* – «як помре хто-небудь»: *Мабуть, як на лаву покладуть, аж тоді...* [23, с. 61]; *на лаву лягти* – «умерти» [16, с. 25]: *Того з мене прич не візьмуть, тим посповідаюсь і на лаву ляжу* [24, с. 76].

Різноманітні варіанти фразеологізмів подібної конотації, у складі яких згадано предмет меблів *лава*, проаналізовано в праці [12, с. 316–320]. Автори навчального посібника розглядають слово *лава* як один із базових заголовних концептів української етнокультури, наводючи численні синонімічні зразки фразеологізмів із стрижневим компонентом *лава*: *а щоб мене до вечора на лаві положили, щоб тебе на лаві витягло!, бути на лаві, щоб тебе положили на лаву, (на лавку), лежати на лаві, на лаву лягти* та ін.

ФО зі словом *стіл*. Набула частотності в складі фразеологізмів у художніх творах також лексема *стіл*. Здавня *стіл* у хаті (звичайно у світлиці – це шанована річ, хатній престіл, ... тут збиралася сім'я, передусім для споживання їжі...) [13, с. 579–580]. У художніх творах простежуємо прояви різної семантики цієї лексеми: *Розвернулося весілля. Музикам робота і підковам. Вареною столи й лави мують* [21, с. 174], пор.: *вареною столи мити* – пити горілку у великій кількості [25, с. 295]; *Під стіл пішки ходить, а вже й воно розібралось, де верики, а де відвійки* [26, с. 193], пор.: *під стіл пішки ходити (бігати)* – бути зовсім малим [17]. Із стрижневим лексичним компонентом *стіл* таке саме значення ілюструють зразки: *Г о р л о в. ... Базіка! Що він [Огнев] знає про війну громадянську? Під стіл пішки ходив, коли ми чотирнадцять держав били. І поб'ємо будь-якого ворога* [27, с. 278]; *Коли не вмів це й букваря читати, Ходив, як кажуть, пішки під столом, Любить людей мене навчила мати, І рідну землю, що б там не було* [28, с. 122]; *Зайшли в будинок під горою, в сільраду. Голова ураз схопився: – Здрастуйте, герою! Як їхалось? Сідайте в нас ... Герой? Діди тут підхопили. – Німецький староста оцей, як пішки ви під стіл ходили, гнав у Германію людей.* [29, с. 195].

У фразеологічному словнику української мови семантику сполуки *під стіл ходити пішки (під столом ходити пішки)* з'ясовано: «про когось малолітнього» [18, с. 127]. З такою самою семантикою цей фразеологізм уживається в мові художньої літератури: *Діти кажуть, що вони ще під стіл ходили пішки, а цей міст уже скаржився на свою старість.* [30, с. 306]; *Е, донько, ти ще під столом ходила пішки, коли я вже розумів* [31, с. 55].

Значення «поруч, як з рівним» має фразеологізм *за одним столом* [17], наприклад: *Учора мій Омелько в мене кізяки різав, а завтра, може, сидітиме рядом (поряд) за одним столом зі мною ...* [32, с. 263].

Іншої семантики лексема *стіл* набула в сполучі *круглий стіл*. У сучасній мові вислів зустріч «за круглим столом» означає дипломатичні, торговельні та інші переговори, всі учасники яких рівноправні [16, с. 308]. У різних контекстах цей фразе-

ологізм зазнав структурної видозміни, залишаючи незмінну семантику – пор.: за *круглим столом* – на однакових, рівних правах [18, с. 199]: *Прошу, пане! Проходьте, сідайте! Що приїму не за «круглим столом», то за це вже мені вибачайте!* ... [33, с. 132].

Нині поширеною є сполука *сісти за стіл* *переговорів* – починати обговорення чого-небудь, щоб дійти до згоди. Як застарілий варіант відома із іншим семантичним забарвленням сполука *сісти на стіл* – стати князем, здобувати князівську владу.

ФО зі словами *колиска* та *ліжко*. Колиска – невеличке ліжечко для сну й колисання дитини [13, с. 300]. Як узвичаєний предмет хатніх меблів, *колиска* асоціює багато пересторог та ритуалів, звичаєвих народних традицій, чимало з яких побутують і в наш час задля здоров'я дитини, щасливої її долі, охорони від злого. У художньому мовленні лексема *колиска* функціонує в складі сполуки *доля знайде в колісці* зі значенням «від долі не втечеш, що має статися, те неодмінно станеться, за народним повір'ям, кожен має свою долю, призначену йому Богом» [20, с. 336]: *Отака-то тая доля, Хоч і не шукайте. Кого любить, сама найде, У колісці найде* [25, с. 299].

Аналогічно потрактовано семантику цього фразеологізму у фразеологічному словнику [17]: *У колісці* 1. Ще зовсім дитина, малолітній: – *Може,десь і виглядає тебе твоя яворина, а, може, ще тільки росте. Сказано: хлопець на коні, а дівка в колісці* [34, с. 214]; 2. На початковій стадії заснування, організації, підготовки і т. ін. чого-небудь, наприклад: *Устим глянув у синові очі, тихо сказав: – Болить, синку. Скрізь болить. Щоб її, ту війну, в колісці задушило!* [35, с. 56].

У складі сполуки з(від) *колиски*, з *дитячих років*, з *ранніх літ до могили*, яку пояснено в словниках «усе життя: від народження до кінця своїх днів» [19, с. 259]; з *колиски* – «з ранніх літ» [15, с. 386], наприклад: *Нам з коліски уготована і рання робота, і рання дорога* [36, с. 534]; *Процай, дівчинонько вірненька, З коліски подружка моя* [37, с. 139]. Також із лексемою *колиска* відомий вираз *стояти біля коліски* – бути учасником творення чого-небудь, родоначальником.

Лексема *ліжко* наявна в сполучі *підвестися з ліжка*, яка має значення «одужувати після тяжкої хвороби» [15, с. 434], наприклад: «Я... дожидався, поки жінка підведеться з ліжка, поки хатні клопоти прибере до своїх рук» [32, с. 342].

ФО зі словом *ложе*. Лексема *ложе* асоціює давню назву спеціальної спальної лави, «смертний одр». У сполучі *прокрустове ложе* має позначку *книжне* – надумана мірка, під яку підганяють усі, різні за своєю природою, ознаками, факти [18, с. 166]: *Їхні страждання не вкладаються в прокрустове ложе, їхні стогони дужче за ураган над материками і морями ...* [38, с. 330].

ФО зі словом *стілець*. Стілець є назвою предмета хатньої обстановки для сидіння, що заступив у новітні часи осліні або лавку. Фразеологічна сполука із компонентом *стілець* зазнала різноманітної структурної трансформації: *сидіти/сісти (бути) між двох стільців, між двома стільцями, сидіти на двох стільцях (кріслах)* і стала символом посади, бюрократичної праці; звідси *на двох стільцях сидіти* – виконувати дві служби, прислужувати одразу двом господарям [13, с. 580], дотримуватися одночасно протилежних думок, несумісних поглядів, не визначатися з ким-небудь [19, с. 543]: *Заблукала душа між двох світів, але кращий в моїй уяві. Як зажадати поетові слави, Коли поет між двох стільців?* [39, с. 73].

Подібний за значенням варіант *на двох стільцях не всидиши* має структуру речення та містить заклик, застереження повчального змісту, передаючи народну мудрість.

ФО зі словом *скриня*. Лексема *скриня* в загальнонародній мові має значення «великий ящик із замком і кришкою для зберігання одягу, коштовних, пам'ятних предметів, сімейних реліквій і т. ін.; ознака достатку» функціонує в народних фразеологізмах різної семантики: *сховати в скриню* – десь загубити або забути, де поклав; *бути в старій скрині* – бути в занедбаному місці [12, с. 175]. Часто вживаним у художньому мовленні є фразеологізм *порожня скриня*, який фіксує значення «в кого і без додатка; немає посагу» [17], наприклад: *У свої сімнадцять весен Вустя була вже красунею, співала в церковному хорі. Але що солов'їний Вустин голос, коли скриня порожня* [40, с. 345]; *Лучче було взяти циганку, ніж багачку з порожньою скринєю* [41, с. 283].

Предмет меблів *скриня* знаходимо й у вислові з античної міфології *скриня Пандори* – «ліховісний дар; вмістище зла» [16, с. 540], наприклад: *Той час іще настане, ще та хвилина прийде. Колись же вони щезнуть, всі скрині всіх Пандор. Танцюй, ... дитино!* [42, с. 178]; *Зривається велика завірюха Над нашим домом. З ящика Пандори Посиплються на тебе злидні-горе. Потопи злови, а добра посуха* [43, с. 236].

ФО зі словами *шухляда (ящик)* і *полиця (мисник)*. Лексема *шухляда* функціонує у вислові у (*довгу*) *шухляду* – у (*довгий*) *ящик* у значеннях : 1. Писати літературні твори, не друкуючи [19, с. 613], наприклад: *Час летів, я працював, як казали тоді, «у шухляду» – за три німі роки я написав частину «Журавлиного крику», повість «Місто» і добірку новел* [44, с. 43]; 2. Відкладати щось на невизначений термін [19, с. 613]: «*А чого відкладати в довгий ящик? ... От зараз і давайте!*» [45, с. 409].

Показовим зразком також є лексема *полиця (мисник)* – узвичаєні меблі в кожній хаті для зберігання будь-яких побутових речей або продуктів харчування, часто вживана в складі фразеологічних сполук, асоціює наявність певних матеріальних благ у родині. *Скласти зуби на полицю* – див. *зуби на мисник класти* [18, с. 204]. *Зуби на мисник покласти* – голодувати, не мати харчів [18, с. 242]: *Доводиться нашим шанхаївкам і цим промишляти [брати квартирантів] ... Голод не тітка; зуби на мисник не покладаш* [46, с. 417].

У загальнономовних словниках лексема *полиця* постає стрижневим компонентом у стійких лексичних сполуках, що мають різну структурну видозміну, але незмінну семантику : *зуби на полицку* [18, с. 242]: *Першого року третина поля лишалася незасіяною. Зимою зуби на полицку!*... [47, с. 94]. *Скласти зуби на полицю* [18, с. 242]: *Аби серед зими не скласти зуби на полицю, Зійшлись поговорити про корми!*... [48, с. 37]. *Класти / покласти зуби на полицю (на мисник)* – мало продуктів харчування, недоїдати, голодувати [18, с. 143], наприклад: *Що те панське жалування: сьогодні воно так-сяк годує тебе, а завтра, хоче пан, і покладаш зуби на полицю* [34, с. 195]; *Там у степу, коли зародить, то возами ту пшеницю возять, але вже коли й недорід, уцелєпкається ... отоді вже, чоловіче добрий, клади зуби на полицю* [49, с. 315]; – *А потім що будем робити? Покладемо зуби на полицю, щоб сушилися до нового врожаю, і отак згадувати тіатри* [50, с. 57]. *Хоч зуби клади на полицю* – немає продуктів харчування, нема чого їсти [18, с. 245] : *Іще раз вона спече коржі, а тоді хоч зуби клади на полицю* [51, с. 7].

З компонентом *полиця* (*мисник*) також відомі різні варіанти синонімічних сполук: *закинути зуби на полицю, зуби на полицю закинути* [12, с. 377–380].

Висновки. У творах художньої літератури фразеологізми із назвами меблів трапляються часто, що зумовлено прагненням авторів виразніше відбити побутову та культурну сфери певних часів.

Кожна група назв меблів у складі фразеологізмів має різну семантику: *сховати в скриню* (десь загубити або забути, де поклав) – *бути в старій скрині* (бути в занедбаному місці). У семантиці деяких фразеологізмів із назвами меблів наявне первинне і вторинне значення (*у колиці*: 1. Ще зовсім дитина, малолітній; 2. На початковій стадії заснування і т. ін.).

З'ясовано, що фразеологізми із назвами меблів можуть вживатися в традиційному і трансформованому вигляді.

Назви меблів у фразеологізмах мають не лише лінгвістичні, а й концептуальні особливості. Вони відбивають етносимволіку різноманітних реалій життя, допомагають їх краще пізнати. Для художньої прози та поетичних творів письменників також характерне використання фразеологізмів із метою глибокого відтворення стану персонажів у різних життєвих ситуаціях: *покласти зуби на полицю* – недоїдати, *бути в старій скрині* – бути в занедбаному місці, *порожня скриня* – немає посагу та ін.

Переважає частина фразеологізмів, у складі яких є назви меблів, належить до народно-розмовних стійких сполук: *кинуть під лаву, знати з колицки, під стіл пішки ходити, сховати в скриню* та ін. Письменники-класики використовували їх із метою увиразнення змісту. Однак меблева лексика трапляється і в складі фразеологізмів міфологічного чи літературного походження на зразок *прокрустове ложе, круглий стіл, скриня Пандори*. Появу калькованих запозичених фразеологізмів із кількох мов спричинили позамовні чинники: з грецької мови – *прокрустове ложе*, з англійської мови – *за круглим столом*. Використання таких сполук характерне для письменників новішого часу, для шістдесятників.

Отже, аналіз функціональних особливостей назв меблів у художніх творах українських письменників свідчить про широкі зображальні можливості цієї лексики. За їх допомогою докладно відтворюють побут сільського та міського помешкання, культуру і психологію людей. Важливу роль відіграють меблеві назви у складі стійких словосполучень, втрачаючи своє пряме значення і набуваючи переносних асоціативних конотацій.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні меблевих назв у лінгвокультурологічному аспекті.

Література:

- Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови : підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Александрова С.П. Фразеологізми у загальнонародній мові та в художньому тексті. *Мовознавство*. 1993. № 6. С. 7–8.
- Богдан М.М. Фразеологія прозових творів І.С. Нечуя-Левицького: (Склад і способи використання). *Наукові записки Житомир. пед. ін-ту*. 1961. Т. 17. С. 19–31.
- Звягіна Г. Народньо-розмовна трансформація традиційних фразеологізмів у художніх творах Григора Тютюнника. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2011. Вип. 15. С. 328–322.
- Клещова О.Є. Стилістичне використання фразеологічних одиниць в публіцистиці Івана Багряного. *Вісник Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка*. Сер.: Філол. науки. 2000. № 4. С. 141–148.
- Колоїд М. Явище фразеологічної антонімії: (На матеріалі роману Є. Гуцала «Позичений чоловік»). *Українська філологія: школи, постаті, проблеми*. 1999. Ч. 2. С. 133–137.
- Криворучко С.М. Фразеологізми та їх значення в творах Архипа Тесленка. *Українська мова в школі*. 1962. № 6. С. 22–25.
- Лонська Л. Фразеологізми на позначення життя арештантів у романі Івана Багряного «Сад Гетсиманський». *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2020. Випуск 1 (43). С. 214–218.
- Науменко Л.О. Функціонування фразеологізмів у ранній прозі В. Винниченка. *Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ін-ту ім. В. Винниченка*. Сер.: Філол. науки (мовознавство). 2002. Вип. 44. С. 167–171.
- Яким М., Пілько О. Семантичні і структурно-семантичні трансформації фразеологізмів у поемі І. Франка «Мойсей». *Фраземіка поеми І. Франка «Мойсей»*. Дрогобич : Коло, 2005. С. 7–23.
- Янчук Н. Фразеологізми на позначення процесів мовленнєвої та розумової діяльності в романі «Волинь» Уласа Самчука. *Волинь – Житомирщина*. 2010. № 22 (1). С. 384–391.
- Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 494 с.
- Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
- Муляр І. Особливості функціонування меблевих назв у творах художньої літератури. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія: «Мова лінгвокультурології: теорія vs. емпірія»* [кол. монографія] / За ред. акад. НАНВО України, проф. Ю.О. Шепеля. Дніпро : Акцент ПП, 2020. Т. 15. С. 142–151.
- Фразеологічний словник української мови / уклад.: В.М. Білоноженко та ін. Кн. 1. Київ : Наук. думка, 1993. 528 с.
- Коваль А., Коптілов В. Крилаті слова в українській літературній мові. Київ : Ярослав Вал, 2013. 704 с.
- Фразеологічний словник української мови. Словopedia: URL: <http://slovopedia.org.ua/49/53392-0.html> (дата звернення: 29.09.2020).
- Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови. Т. 1. А – М. Київ : Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1984. 303 с.
- Ярещенко А.П., Бездітко В.І., Козир О.В., Немировська Н.Г. Сучасний фразеологічний словник української мови. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. 640 с.

Джерела фактичного матеріалу:

- Словник мови Шевченка: у 2 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Редкол. В.С. Ващенко (відповід. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1964. Т. 1: А – Н / Ред. тому: Т.К. Черторизька, 1964. 484 с.
- Шевченко Т.Г. Поеми та повісті. Київ : Дніпро, 1978. 452с.
- Кобилянська О.Ю. *Valse melancholique*: фрагмент. Повісті. Оповідання. Новели. Київ : Наук. думка, 1988. С. 523–555.
- Микитенко І. Диктатура: п'єса. Харків : Літ. і мистецтво, 1931. С. 61.
- Яновський Ю. Дівчина у вінку. Київ : Веселка, 1974. С. 76.
- Словник мови Шевченка: у 2 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Редкол. В.С. Ващенко (відповід. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1964. Т. 2: О – Я / Ред. тому: В.Г. Маринченко, Л.О. Родніна, 1964. 569 с.
- Гончар О.Т. Земля гуде: [повість]. Київ : Веселка, 1975. 254 с.
- Корнійчук О. Фронт : п'єса. Київ : Наукова думка, 1989.
- Симоненко В. Цар Плаксії та Лоскотон / упорядкув. та передм. Л. Ліщинської; обкл. Т. Куш. Київ : Школа, 2007. 175 с.
- Білоус Д. Веселий кут. Київ : Веселка, 1979. С. 15.
- Сологуб В. Чесність. Полинине причастя. Київ : Дніпро, 1975. С. 306.

31. Лановенко П. К. Краса людська: оповідання / упоряд. В. Гурнієнко. Київ : «Рад. письменник», 1962. С. 55.
32. Мирний П. Повія: [роман] / Твори в 5 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1954. Т. 3. С. 255–412.
33. Олійник С. Вибране. Київ : Держлітвидав., 1959. С. 132.
34. Стельмах М.П. Кров людська – не водиця: роман. Київ : Держлітвидав. України, 1962. 266 с.
35. Кучер В.С. Повісті та оповідання. Київ : «Рад. письменник», 1949.
36. Стельмах М. Велика рідня: роман-хроніка. Київ : Дніпро, 1968. 967с.
37. Манжура І.І. Твори. Київ : Художня література, 1955, с. 139.
38. Загребельний П.А. Європа, 45: роман. Харків : Фолю, 2003. 608 с.
39. Семенко М. Сучасні вірші. Харків; Київ : Літ. і мистецтво, 1931. 136 с.
40. Гончар О. Таврія: Роман. Твори в 6 т. Київ, 1978. Т. 2. С. 263–535.
41. Нечуй-Левицький І.С. Кайдашева сім'я : повість / Твори в 4 т. Київ : Держ. вид. худ. літ., 1956. Т. 2. С. 263–380.
42. Іспанка Карменсіта. Ліна Костенко. Ліна. Триста поезій. «Українська поетична антологія». Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2019. С. 178.
43. Лепкий Б. : поезії. Київ : «Рад. письменник», 1990. С. 236.
44. Іванчук Р. Благослови, душе моя, Господа... Щоденникові записи, спогади і роздуми. Львів : Просвіта, 1993, с. 43.
45. Сологуб В.П. Освячення любов'ю [текст]. Роман. Повість. Оповідання. / Передмова О. Гижі. Київ : Дніпро, 1978. 518 с.
46. Бурлака Ф. Напередодні: роман. Київ, 1956. С. 417.
47. Бабляк В.С. Жванчик. Кн. 1. Ужгород, 1971. С. 94.
48. Косматенко А.Д. Яка ж мораль? Київ : Рад. письменник. 1965. 37 с.
49. Збанацький Ю. Переджнив'я. Київ : «Рад. Письменник», 1960. 445 с.
50. Стельмах М. Гуси-Лебеді летять : повість. Київ : Дніпро, 1979. 57 с.
51. Чорнобривець С. Визволена земля : роман. Київ : Дніпро, 1968, 512 с.

Muliar I. Phraseologies in the language of fiction works (based on phraseological units with names of furniture)

Summary. The article considers the phraseological units represented by fiction works, which have the names of living

room furniture. There are described the common language and author's phraseological units with furniture lexical component, which are not certified by academic phraseological dictionaries.

The relevance of the proposed work is due to the lack of linguistic and stylistic works that outline the features of the functioning of such a thematic group of household vocabulary as the names of living room furniture in the Ukrainian phraseology. The purpose of our study is to find out the role of furniture names in the phraseology that is present in the texts of works of art by Ukrainian writers. To achieve this goal, the following tasks are defined: to find out the semantics of furniture names in the composition of stable lexical compounds, to determine the stylistic role of the analyzed phraseology in works of art. The subject of research is to find the role of furniture names as components of phraseological units in literary texts.

There are shown the illustrative functions of furniture vocabulary, which depend on the author's idea and peculiarities of the work's perception. It has been determined, that semantically different phraseological compounds contain the names of ordinary simple pieces of furniture, which were an integral part of any home interior and which a person used every day, because they became the most productive components of art works. This approach to clarify the semantics of phraseological units is in line with modern research of phraseological material in its functional-linguistic use, introducing methods of describing lexical and phraseological semantics in their interaction.

Many phraseologies are based around the names of furniture, among which we can single out all-Slavic phraseologies, which were created by Ukrainian people. Furniture names in works of art as part of phraseological compounds play an important role in reproducing the psychological state and mood of the characters, help to express and reproduce the interaction between people; draw etiquette, traditions, rituals, depict hospitality, the work process.

Key words: furniture vocabulary, phraseology, artwork, stable lexical compounds, ethnic symbols.